

Badanie czynników wpływających na zaangażowanie i motywację uczniów w edukacji zdalnej: systematyczny przegląd literatury

Irena HRISTOVSKA^{a*} & Aleksandra CVETANOVSKA^a

^a OOU „Nevena Georgieva – Dunja”, Skopje, Macedonia Północna

*iihristovska@gmail.com

Streszczenie: Ten systematyczny przegląd literatury ma na celu zbadanie czynników wpływających na zaangażowanie i motywację uczniów w kształceniu zdalnym. Wraz z rosnącym rozpowszechnieniem edukacji zdalnej kluczowe znaczenie ma zrozumienie czynników, które wpływają na zaangażowanie i motywację uczniów w tym kontekście. Przegląd obejmuje badania z różnych dyscyplin, w tym pedagogiki, psychologii i technologii informacyjnej. Przegląd koncentruje się na identyfikacji kluczowych czynników wpływających na zaangażowanie i motywację uczniów, w tym strategii nauczania, wykorzystania technologii, wsparcia społecznego oraz szkolenia i wsparcia nauczycieli. W przeglądzie podkreślono znaczenie projektowania strategii instruktażowych, które uwzględniają różne rodzaje technologii i wspierają społeczne i emocjonalne potrzeby uczniów. Ponadto przegląd podkreśla potrzebę ciągłego szkolenia nauczycieli i wsparcia, aby pomóc instruktorom skutecznie radzić sobie z wyzwaniami związanymi z nauczaniem zdalnym. Ogólnie rzecz biorąc, wyniki tego przeglądu dostarczają cennych informacji na temat czynników, które mogą promować zaangażowanie i motywację uczniów w kształceniu zdalnym oraz mogą stanowić podstawę do opracowywania skutecznych praktyk zdalnego nauczania.

Słowa kluczowe: kształcenie zdalne, motywacja uczniów, wykorzystanie technologii, wsparcie społeczne, kształcenie nauczycieli.

1. Wstęp

Pandemia COVID-19 przyspieszyła powszechne wdrażanie zdalnej edukacji, ponieważ szkoły i uniwersytety na całym świecie zostały zmuszone do przejścia na nauczanie online, aby zapewnić bezpieczeństwo uczniom i nauczycielom. Edukacja zdalna zapewniła niezbędne rozwiązanie wyzwań związanych z pandemią, ale wzbudziła również szereg obaw związanych z zaangażowaniem i motywacją uczniów. Uczniowie, którzy uczą się zdalnie, mogą napotkać trudności w utrzymaniu motywacji i zaangażowania w swoje zajęcia, szczególnie jeśli doświadczają izolacji społecznej, wyzwań technologicznych lub innych barier w nauce.

Zrozumienie czynników wpływających na zaangażowanie i motywację uczniów w kształceniu zdalnym ma kluczowe znaczenie dla opracowania skutecznych strategii nauczania i wspierania sukcesów akademickich uczniów. Ten systematyczny przegląd literatury ma na celu zbadanie czynników, które wpływają na zaangażowanie i motywację uczniów w kształceniu zdalnym, opierając się na badaniach z różnych dyscyplin, w tym edukacji, psychologii i technologii.

Przegląd koncentruje się na identyfikacji kluczowych czynników wpływających na zaangażowanie i motywację uczniów, w tym strategii nauczania, wykorzystania technologii, wsparcia społecznego oraz szkolenia i wsparcia nauczycieli. Ponadto przegląd podkreśla znaczenie projektowania strategii instruktażowych, które obejmują różne rodzaje technologii i wspierają społeczne i emocjonalne potrzeby uczniów. Wyniki tego przeglądu mogą pomóc w opracowaniu skutecznych praktyk nauczania na odległość i wspierać sukcesy akademickie uczniów w środowisku uczenia się na odległość.

„Zaangażowanie i motywacja to podstawowe elementy skutecznego uczenia się i ważne jest, aby zrozumieć czynniki, które mają na nie wpływ w środowisku zdalnego uczenia się” – (Kirschner, van Merriënboer, 2020). Kluczową kwestią podkreślaną przez autorów jest potrzeba zrozumienia czynników wpływających na zaangażowanie i motywację w kontekście środowisk uczenia się na

odległość. Podkreślają, że wraz z rozwojem edukacji na odległość, niezbędne jest zidentyfikowanie i zrozumienie tych czynników w celu opracowania skutecznych strategii instruktazowych, które promują zaangażowanie i motywację w klasach online.

Natomiast Kim, J. i Frick T. (2011, s. 3) podkreślają znaczenie technologii w kształceniu na odległość i jej potencjał pozytywnego wpływu na zaangażowanie i motywację uczniów. Sugerują, że efektywne wykorzystanie technologii może poprawić doświadczenia edukacyjne, tworząc poczucie połączenia między uczniami a nauczycielami. To połączenie może sprawić, że uczniowie poczują się bardziej zaangażowani w przedmioty szkolne, zajęcia, nauczanie i będą bardziej skłonni do aktywnego udziału w nauczaniu na odległość. Wykorzystanie technologii jest kluczowym czynnikiem promującym zaangażowanie i motywację uczniów w edukacji zdalnej. Właściwe wykorzystanie technologii może poprawić jakość uczenia się i stworzyć poczucie więzi między uczniami a nauczycielami. „Nauczyciele muszą być wyposażeni w wiedzę i umiejętności, aby skutecznie radzić sobie z wyzwaniami związanymi z nauczaniem zdalnym i zapewniać uczniom wsparcie, którego potrzebują, aby odnieść sukces” (Means i in. (2020, s. 5). Znaczenie szkolenia nauczycieli i wsparcie promujące zaangażowanie i motywację uczniów w kształceniu na odległość jest ogromne. Nauczyciele muszą posiadać wiedzę i umiejętności potrzebne do skutecznego sprośnięcia wyzwaniom związanym z nauką na odległość i zapewnienia uczniom wsparcia, którego potrzebują, aby odnieść sukces. Może to obejmować szkolenie w zakresie korzystania z skutecznych narzędzi technologicznych, a także strategie angażowania i motywowania uczniów w środowisku zdalnym. Means i wsp. (2020) twierdzą, że szkolenie i wsparcie nauczycieli to kluczowe elementy skutecznej edukacji na odległość, ponieważ mogą pomóc zapewnić uczniom wsparcie, którego potrzebują, aby odnieść sukces w ich uczeniu się. „Włączenie uczenia się społeczno-emocjonalnego do zdalnego nauczania jest kluczowym czynnikiem promującym zaangażowanie i motywację uczniów. Uczniowie, którzy czują się połączeni i wspierani, są bardziej skłonni do pozostania zaangażowanym i zmotywowanym w swoich zajęciach” (Durlak i in. (2020, s. 384).

„Skuteczne strategie instruktazowe, które obejmują różne rodzaje technologii i wspierają społeczne i emocjonalne potrzeby uczniów, mają kluczowe znaczenie dla promowania zaangażowania i motywacji uczniów w edukacji zdalnej” (Azevedo i in.2020, s. 407). Oba cytaty podkreślają znaczenie włączenia uczenia się społecznego i emocjonalnego do nauczania na odległość w celu promowania zaangażowania i motywacji uczniów. Autorzy sugerują, że samo zapewnienie uczniom dostępu do technologii i zajęć jest nie wystarczy, aby utrzymać ich zaangażowanie i motywację w środowisku nauczania na odległość. Zamiast tego nauczyciele powinni stosować skuteczne strategie instruktazowe, które uwzględniają społeczne i emocjonalne potrzeby uczniów oraz zapewniają niezbędne wsparcie i zasoby, aby pomóc uczniom poczuć więź, wsparcie i zaangażowanie. sukces zdalnej edukacji zależy w dużej mierze od zdolności instruktorów do tworzenia angażujących i motywujących doświadczeń edukacyjnych, które wspierają akademickie i społeczno-emocjonalne potrzeby uczniów” (Sitzmann, Kraiger, Stewart i Wisher, 2006, s. 648). Jasne jest, że sukces nauczania na odległość jest ściśle związany ze zdolnością nauczycieli do tworzenia skutecznych metod uczenia się, które odpowiadają potrzebom akademickim i społeczno-emocjonalnym uczniów. Autorzy nie podają jednak konkretnych strategii ani zaleceń dla nauczycieli, aby osiągnąć ten cel. „Przyjęcie nowych technologii w edukacji zdalnej stworzyło zarówno możliwości, jak i wyzwania w zakresie zaangażowania i motywacji uczniów. Skuteczne wykorzystanie technologii może poprawić uczenie się i zaangażowanie uczniów, ale technologia może również rozpraszać lub przeszkadzać w nauce, jeśli nie jest odpowiednio wykorzystywana ”(Zhao, Lei, Yan, Lai i Tan, 2005, s. 1865). Autorzy zwracają uwagę na potencjalne korzyści i wyzwania związane z wykorzystaniem technologii w nauczaniu na odległość. Wskazują, że technologia może poprawić uczenie się i zaangażowanie uczniów, ale może też stać się przeszkodą lub przeszkodą, jeśli nie jest efektywnie wykorzystywana. Znaczenie korzystania z technologii w przemyślany sposób sugeruje, że nauczyciele powinni dokładnie rozważyć, w jaki sposób włączają technologię do swoich strategii nauczania. „Skuteczne szkolenie i wsparcie dla nauczycieli ma zasadnicze znaczenie dla promowania zaangażowania i motywacji uczniów w kształceniu na odległość. Nauczyciele muszą posiadać umiejętności i wiedzę niezbędne do radzenia sobie z wyzwaniami związanymi z nauczaniem zdalnym, w tym efektywnego wykorzystania technologii oraz projektowania angażujących i motywujących programów instruktazowych doświadczenie” (Darling-Hammond i Falk, 2013, s. 569). Szkolenie i wsparcie nauczycieli w promowaniu zaangażowania i motywacji uczniów w kształceniu na odległość jest niezwykle ważne. Skuteczne szkolenie i wsparcie dla nauczycieli jest niezbędne, aby wyposażyć

nauczycieli w umiejętności i wiedzę potrzebne do sprostania wyjątkowym wyzwaniom związanym z nauczaniem na odległość, w tym efektywnego wykorzystania technologii oraz projektowania angażujących i motywujących doświadczeń edukacyjnych. „Opracowanie skutecznych praktyk zdalnego nauczania wymaga podejścia interdyscyplinarnego, czerpiącego z badań z różnych dziedzin, w tym edukacji, psychologii i technologii. Podejście to może pomóc zidentyfikować czynniki promujące zaangażowanie i motywację uczniów oraz pomóc w projektowaniu skutecznych strategii instruktażowych dla edukacji zdalnej” (Hew i Cheung, 2014, s. 125). Kluczowe znaczenie ma podejście interdyscyplinarne w opracowywaniu skutecznych praktyk nauczania na odległość zgodnie z autorytetem. Mówią, że praktyki nauczania na odległość powinny opierać się na badaniach z różnych dziedzin, w tym edukacji, psychologii i technologii, aby zidentyfikować czynniki promujące zaangażowanie i motywację uczniów. Stosując podejście interdyscyplinarne, praktyki kształcenia na odległość można zaprojektować w bardziej efektywny i oparty na dowodach sposób.

2. Materiały i metody

2.1 Metodologia badania

Cele szczegółowe:

- zidentyfikować i przeanalizować główne czynniki wpływające na zaangażowanie i motywację uczniów w kształceniu zdalnym.
- zbadać, w jaki sposób strategie instruktażowe wpływają na zaangażowanie i motywację uczniów w edukacji zdalnej.
- zbadać rolę technologii w promowaniu lub utrudnianiu zaangażowania i motywacji uczniów w kształceniu zdalnym.
- zbadać wpływ wsparcia społecznego na zaangażowanie i motywację uczniów w kształceniu zdalnym.
- przeanalizować wpływ szkolenia i wsparcia nauczycieli na zaangażowanie i motywację uczniów w kształceniu zdalnym.

Ramy koncepcyjne:

Ramy koncepcyjne niniejszego przeglądu literatury opierają się na społeczno-ekologicznym modelu zaangażowania i motywacji uczniów w kształceniu zdalnym (za: Kahu, 2013, s. 5). Model ten uwzględnia wzajemne powiązania różnych czynników, które wpływają na zaangażowanie i motywację uczniów w kształceniu zdalnym, w tym czynniki indywidualne, interpersonalne, instytucjonalne i środowiskowe.

Problem badawczy:

Problematyka badawcza dotyczy czynników, które wpływają na zaangażowanie i motywację uczniów w kształceniu zdalnym. W szczególności badania podjęły próbę odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

Jakie są kluczowe czynniki wpływające na zaangażowanie i motywację uczniów w kształceniu zdalnym?

W jaki sposób strategie nauczania, wykorzystanie technologii, wsparcie społeczne oraz szkolenie i wsparcie nauczycieli wpływają na zaangażowanie i motywację uczniów w edukacji zdalnej?

Jakie są najlepsze praktyki promowania zaangażowania i motywacji uczniów w edukacji zdalnej w oparciu o aktualną literaturę?

2.2 Metody badawcze

Zastosowano metodę analizy dokumentów, ze szczególnym uwzględnieniem :

A/ analizy wyników badań nad ewaluacją doświadczeń edukacyjnych Macedonii Północnej

W ramach badania „Exploring Factors Affecting Student Engagement and Motivation in Remote Education: A Systematic Literature Review” przeanalizowano różne rodzaje dokumentów, w tym recenzowane artykuły naukowe, materiały konferencyjne, rozprawy i inne publikacje naukowe związane z edukacją zdalną i zaangażowaniem i motywacją uczniów. Dokonano przeglądu raportów i oficjalnych dokumentów instytucji lub organizacji edukacyjnych, a także raportów i dokumentów dotyczących polityki rządowej związanej z edukacją zdalną.

Raporty z ewaluacji: Są to raporty, które podsumowują ustalenia i wnioski z ewaluacji programów, polityk lub inicjatyw edukacyjnych w Macedonii Północnej.

Polityka edukacyjna i wytyczne: Dokumenty te przedstawiają cele, zadania i strategie rozwoju edukacji w Macedonii Północnej i mogą dostarczać wglądu w wdrażanie i wyniki doświadczeń edukacyjnych.

Dokumenty programowe: obejmują programy nauczania, podręczniki i inne materiały używane w szkołach w Macedonii Północnej i mogą dostarczać informacji na temat treści i projektu doświadczeń edukacyjnych.

Artykuły naukowe: Są to publikacje akademickie, które zawierają sprawozdania z badań empirycznych lub analiz teoretycznych związanych z edukacją w Macedonii Północnej i mogą oferować wgląd w skuteczność i wpływ doświadczeń edukacyjnych.

3. Wyniki badań

Warunkiem pomyślnego wdrożenia kształcenia na odległość jest gotowość krajowych placówek oświatowych do udzielenia wsparcia szkołom (dyrektorom, służbom zawodowym, nauczycielom, uczniom i rodzicom) oraz innym interesariuszom procesu edukacyjnego, pracodawcom w przypadku szkolnictwa zawodowego) na planowanie, przygotowanie, organizację, realizację, ewaluację i ewaluację kształcenia na odległość (Ministerstwo Edukacji i Nauki, 2020, s. 44). Każdy element stanowi całość, bez której system nie może funkcjonować, a jednocześnie spełniać swojego najważniejszego celu, jakim jest budowanie kompletnych kompetencji uczniów. „W naszym kraju do tej pory praktycznie nie było doświadczeń z kształceniem na odległość w zakresie kształcenia obowiązkowego. W ostatnich latach przyjęto stosunkowo dużą liczbę dokumentów strategicznych mających na celu podniesienie jakości umiejętności cyfrowych zarówno wśród uczniów, jak i nauczycieli. Przewidziano znaczną liczbę działań, w których nauczanie na odległość jest „wyczuwane”, ale w żadnym dokumencie, czyli standardach nauczania na odległość, nie przewidziano konkretnych działań i środków służących wdrożeniu systemu nauczania na odległość w systemie edukacji formalnej nie został opracowany i jest uczenie się, ani też nie powstała krajowa platforma wspierająca cały system edukacyjny dla szkół podstawowych i średnich”(Ministerstwo Edukacji i Nauki, 2020, s. 5).

„W Strategii Edukacji na lata 2018-2025 kształcenie na odległość jest wymieniane tylko w odnotowanych wyzwaniach w szkolnictwie wyższym, gdzie stwierdza się, że nie ma wystarczających możliwości kształcenia na odległość ze względu na niepełne ramy prawne i słaby rozwój platform nauczania online”(Ministerstwo Edukacji i Nauki, 2020, s.8).

„Mimo, że wszystkie szkoły podstawowe i ponadpodstawowe wyposażone są w komputery osobiste dostępne dla wszystkich uczniów, wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie edukacyjnym nie jest wystarczająco efektywne. Dokładniej mówiąc, brakuje standardów wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie edukacyjnym, a nie wszyscy nauczyciele są dobrze wyszkoleni, dostępne oprogramowanie nie jest adekwatne do aktualnych potrzeb, a do realizacji wielu treści ICT nie są potrzebne, wręcz przeciwnie, komputery są bardziej przeszkodą, zajmują miejsce i utrudniają komunikację między nauczycielem a uczniem. Jednocześnie przedszkola i średnie szkoły zawodowe nie są wystarczająco wyposażone w komputery i inne środki teleinformatyczne. W kraju wciąż brakuje jednej elektronicznej platformy nauczania i uczenia się oraz innych zasobów, które służyć jako wsparcie dydaktyczne dla nauczycieli i uczniów, umożliwiłoby nauczycielom dzielenie się swoimi doświadczeniami i transfer innowacji pedagogicznych oraz przyczyniłoby się do samodzielnego rozwoju zawodowego nauczycieli... (Ministerstwo Edukacji i Nauki Republiki Macedonii, 2018, s. 69)

W ciągu ostatnich dwóch lat intensywnie przygotowywane były krajowe standardy osiągnięć uczniów kończących szkołę podstawową, w których obszar kompetencji cyfrowych jest dostosowywany do odpowiednich dokumentów Komisji Europejskiej. Wychodząc od Krajowych Standardów jako punktu wyjścia i części Narodowej Strategii Edukacji, opracowano nowe programy nauczania, w tym programy dla szkół podstawowych. Standardy w ramach obszaru „kompetencje cyfrowe” posłużą nie tylko do opracowania programów nauczania bezpośrednio związanych z dziedziną informatyki, ale zostaną włączone do programów nauczania wszystkich innych przedmiotów, w których konieczne jest rozwijanie wiedzy, umiejętności i postaw tego obszaru oraz wykorzystanie technologii i sprzętu

informatycznego w osiągnięciu lepszych wyników przez uczniów(Ministerstwo Edukacji i Nauki 2020, s. 14).

Platformami digitalizującymi proces edukacyjny i ułatwiającymi nauczanie na odległość, które z drugiej strony dostosowują środowisko uczenia się w celu stworzenia stymulującego środowiska do nauki w naszym kraju są: ESARU i Dziennik elektroniczny (e-dziennik) [<https://bit.ly/3oxtpXh>].

Eduino to portal edukacyjny należący do Biura Rozwoju Edukacji, oferujący cyfrowe treści wspierające proces edukacyjny w kraju.

E-classroom/e-entertainment to system do tworzenia i rozpowszechniania opracowań treści edukacyjnych w formie lekcji wideo.

E-schedule to system umożliwiający tworzenie cyfrowego harmonogramu wykładów, udostępnianie harmonogramów studentom oraz prowadzenie wykładów poprzez zintegrowane narzędzie do telekonferencji.

E-testy to system sprawdzania wiedzy i informacji zwrotnej dla studentów. Bazę pytań na tematy z programów nauczania można wykorzystać łącząc, ale też uzupełniając.

EDMOD0 to bezpłatna platforma edukacyjna stworzona do łączenia i współpracy z uczniami, nauczycielami i rodzicami.

EPISTUM to platforma zarządzania nauczaniem (Learning Management System - LMS), która jest wykorzystywana przez Ministerstwo Społeczeństwa Informacyjnego i Administracji na potrzeby szkoleń administracyjnych oraz przez Biuro Rozwoju Edukacji na potrzeby szkoleń nauczycieli.

Portal e-podręczników (<https://www.e-ucebnici.mon.gov.mk/>) to cyfrowa biblioteka służąca do przechowywania, wyszukiwania i przeglądania podręczników elektronicznych przeznaczona przede wszystkim dla uczniów szkół podstawowych i średnich, ale także dla swoich nauczycieli i rodziców. Ideą powstania portalu jest umożliwienie uczniom bezpłatnego pobierania podręczników, aby w innowacyjny i ciekawy sposób pomóc im w opanowaniu treści nauczania, a nauczycielom w przygotowaniu i prezentacji materiału dydaktycznego przy pomocy technologii informacyjnej.

Eduino to platforma, która oferuje 1740 lekcji wideo dla przedszkoli, szkół podstawowych i średnich, obejmujących wiele przedmiotów i grup wiekowych w pięciu językach nauczania.

Skooool.mk zapewnia 512 e-treści, w tym symulacje, lekcje i notatki, dotyczące nauk przyrodniczych i matematyki, zlokalizowanych zgodnie z krajowymi programami edukacyjnymi. Infrastruktura odnosi się do sprzętu, dostępu do Internetu i urządzeń osobistych niezbędnych dla platformy. Treści cyfrowe powinny być zgodne z międzynarodowymi standardami i innowacyjnymi metodami nauczania. Szkolenia dla nauczycieli i administratorów szkół są niezbędne do pomyślnego wdrożenia dowolnego systemu informatycznego. Platforma Krajowa (NPDO) powstała w czasie pandemii, udostępniając funkcjonalności do zarządzania programami nauczania i jednostkami dydaktycznymi, zarządzania nauką, zarządzania dokumentacją oraz monitorowania rozwoju zawodowego. Funkcjonalności te obejmują e-treści i e-szkolenia dla nauczycieli.

W ramach wytycznych ze strony państwa i odpowiednich instytucji istnieje również potrzeba zmian w zakresie przygotowań do samego nauczania. Kształcenie na odległość, podczas przygotowań nauczyciel koncentruje się przede wszystkim na przygotowaniu treści. Cały system nauczania na odległość w dużej mierze zależy od jakości treści, które nauczyciele przygotowują i przesyłają uczniom. Treści nauczania muszą być pomyślane zgodnie z modelem uczenia się programowanego lub częściowo programowanego, do którego nauczyciele nie są tak naprawdę wystarczająco przygotowani (Ministerstwo Edukacji i Nauki 2020 , s. 21).

„Profesjonalne wsparcie nauczycieli powinno być ukierunkowane w szczególności na szkolenie w zakresie: korzystania z platform, tworzenia e-treści, wykorzystywania e-treści w nauczaniu w szkole, wdrażania nauczania na odległość, monitorowania i oceniania uczniów podczas nauczania na odległość”(Ministerstwo Edukacji i Nauki, 2020 , s. 23).

Biuro Rozwoju w ramach wytycznych dla kadry pedagogicznej w zakresie prawidłowej realizacji nauczania proponuje sześć podejść pedagogicznych, które są również rekomendowane przez badania OECD dotyczące edukacji i innowacji pt. „Nauczyciele jako projektanci środowiska uczenia się”[<https://www.oecd.org/education/teachers-as-designers-of-learning-environments-9789264085374-en.htm>].

„Jedną z rekomendacji, wytycznych, na które należy zwrócić uwagę kadry dydaktycznej przy wdrażaniu nauczania na odległość, co będzie miało wyjątkowy wpływ na motywację uczniów, jest: Nauczyciel powinien również zachęcać uczniów do tworzenia własnych planów pracy, ewentualnie wspólnie z rodzicami, ponieważ nauczanie na odległość zwiększa zaangażowanie

rodziców/opiekunów w naukę dzieci, a uczniowie mogą wybrać własne „ścieżki uczenia się”, podejścia i środowiska zgodnie z ich aktualnym stanem. Planowanie kształcenia na odległość zakończy się sukcesem, jeśli wszyscy wykorzystają je do wspierania nauki (zarówno nauczyciele, uczniowie, jak i rodzice)” (Ministerstwo Edukacji i Nauki, 2020, s. 31).

„Przy wyborze harmonogramu, według którego będzie realizowane nauczanie na odległość, należy mieć na uwadze przede wszystkim utrzymanie jakości nauczania oraz możliwość zmotywowania i aktywnego w nim zaangażowania uczniów” (Ministerstwo Edukacji i Nauki, 2020, s. 32).

„Szkoły mogą zalecić czas na różne zajęcia, takie jak: czytanie, zajęcia twórcze/tworzenie, badania itp., a także, w zależności od wieku uczniów, wyznaczyć określony czas (od 30 minut dla uczniów szkół podstawowych, 60 minut dla uczniów z nauczania przedmiotowego, do 90 minut dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych) na odrobienie pracy domowej, a także czas na powtórki, wypełnienie dzienników refleksyjnych itp. Zaleca się, aby jedna lekcja w nauczaniu na odległość nie była dłuższa niż 30 minut oraz aby uczniowie mieli co najmniej 5-10 minut przerwy pomiędzy każdą lekcją” (Ministerstwo Edukacji i Nauki, 2020, s. 33).

„Dla sposobu pracy podczas zajęć synchronicznych konieczne jest, aby nauczyciel informował uczniów i uzgadniał z nimi „zasady” (jak zadać pytanie, jak mówić, jak długo prezentować itp.), powinny istnieć zasady dotyczące działań asynchronicznych – gdzie ustalane są wykonane zadania, gdzie i jak zadawane są pytania, gdzie i jak odpowiada się na pytania zadawane przez nauczyciela i/lub kolegów z klasy, kiedy i w jaki sposób otrzymuje się informację zwrotną” (Ministerstwo Edukacji i Nauki, 2020, s. 34).

„Wszystkie materiały do danej lekcji (arkusze dydaktyczne, prace domowe, prezentacje/plany określonych treści nauczania, linki do nagranych lekcji wideo) nauczyciel umieszcza na platformie najpóźniej do końca bieżącego dnia, w którym określone treści są realizowane. Jeżeli nauczyciel przygotował materiał, jeśli jest to właściwe, może go wgrać na kilka dni przed realizacją treści nauczania” (Ministerstwo Edukacji i Nauki, 2020). „Każdy nauczyciel musi opracować strategię i określić sposoby wspierania ucznia z niepełnosprawnością. Wymaga to doskonałej koordynacji nauczycieli, asystentów i współpracowników zawodowych. W zależności od potrzeb ucznia należy ustalić, jakie tempo pracy jest najbardziej odpowiednie, czy postawić większy nacisk na lekcje synchroniczne niż asynchroniczne, jak można modyfikować zadania i jaki rodzaj technologii wspomagającej jest potrzebny (specjalna czcionka, czytnik, specjalne kliknięcia, joystick itp.)” (Ministerstwo Edukacji i Nauki, 2020, s. 35).

„W ramach interwencji w Macedonii Północnej, mających na celu stworzenie stymulującego środowiska dla prawidłowego rozwoju uczniów, uchwalono ustawę o zmianie i uzupełnieniach do ustawy o szkolnictwie podstawowym (Dziennik Urzędowy RSM, nr 229 z 23.09.2020) w odpowiedzi na pandemię Covid-19 w nadzwyczajnych okolicznościach. Ustawa zobowiązuje szkoły do zorganizowania dla uczniów zajęć pozalekcyjnych związanych z ich rozwojem osobistym, społeczno-emocjonalnym i psychologicznym. Ustawa zostaje ogłoszona i wchodzi w życie z chwilą publikacji”. Szczególny nacisk położono na sekcje wspierające rozwój osobisty i społeczny uczniów (np. międzykulturowość/wielokulturowość, poszanowanie różnorodności, prawa dziecka/człowieka, umiejętności komunikacyjne, rozwiązywanie konfliktów, debatowanie). Zajęcia mogą być realizowane podczas spotkań sekcji/klubów na odległość: aktywność Quiz, a także narzędzia MS Forms i Mentymetr; działanie związane z informacją zwrotną można wykorzystać do stworzenia krótkich ankiet w celu zebrania informacji od uczestników; czynność „select”, a także narzędzia MS Forms i Mentymetr mogą posłużyć do szybkiego zebrania odpowiedzi na pytania; działalność forum umożliwia asynchroniczną komunikację, dzięki której uczestnicy zajęć i odpowiedzialni nauczyciele mogą wymieniać się opiniami, pomysłami i doświadczeniami na tematy istotne dla realizowanych klubów/sekcji. Oferowane są również zasoby, które można wykorzystać przy realizacji klubów/sekcji na odległość, takie jak OneDrive, podział na grupy, Notes z zajęć (część OneNote), tablica online (Whiteboard), czat na żywo.

Z propozycji zaplanowania zajęć w ramach sekcji/klubów na odległość rekomendowano kadrze dydaktycznej: przygotowanie szczegółowego planu pracy, w którym szczególną uwagę należy zwrócić na zajęcia, które powinny być realizowane w pozytywnej atmosferze, z równym i sprawiedliwym traktowaniem uczestników ze wszystkich grup etnicznych/językowych oraz zachęcanie do współpracy zamiast rywalizacji (Macedońskie Centrum Edukacji Obywatelskiej i Biuro Rozwoju Edukacji)

Podano wskazówki, jak utrzymać motywację uczniów: „W celu utrzymania skupienia i motywacji uczniów w warunkach, gdy nauczanie jest organizowane na odległość, szczególnie ważne jest, aby zajęcia były zaprojektowane w taki sposób, aby były interesujące, interaktywne, inspirujące, motywujące i przydatne dla uczniów. Uczniowie i powinni zawsze być zaangażowani w dobór i projektowanie zajęć (co najważniejsze jest utrzymanie uwagi uczniów), poprzez ankiety, kwestionariusze, dyskusje itp. Dobrze jest ustrukturyzować działania w formie długoterminowego projektu, z kilkoma jasno określonymi krokami, których efekty są odczuwalne stosunkowo szybko, w celu utrzymania motywacji uczniów w dłuższej perspektywie” (Macedońskie Centrum Edukacji Obywatelskiej i Biuro Rozwoju Edukacji)

Ponadto same instrukcje zawierają przykłady, pomysły do realizacji, które stanowią dodatkową pomoc dla kadry dydaktycznej w realizacji zajęć i tworzeniu stymulującego środowiska dla uczniów, które motywuje, zachęca. Proponowane działania na rzecz budowania kompetencji osobistych i społecznych można realizować poprzez następujące działania długofalowe: Klub dyskusyjny, Elektroniczna gazetka szkolna, Wystawa internetowa, Kształtowanie zdrowego stylu życia, Zabawa szkolna. A także dodatkowe zajęcia, które można wykorzystać podczas spotkań online w ramach szkolnych klubów i sekcji dystansowych: „5-4-3-2-1”, „Czego chcę, czego nie chcę?”, Kraina Łodu!, Stowarzyszenie, „Wolę... lub...”, „Znajdź szybko” i inne. (Macedońskie Centrum Edukacji Obywatelskiej i Biuro Rozwoju Edukacji).

Z przetworzonych materiałów, które są częścią Ministerstwa Edukacji Macedonii Północnej, Biura Rozwoju i innych materiałów będących produktem badań, można wyciągnąć następujące wnioski, że przed pandemią nie było prawie żadnych doświadczeń z edukacją na odległość w tej dziedzinie obowiązku szkolnego w kraju. Pomimo tego, że komputery osobiste są dostępne dla wszystkich uczniów, wykorzystanie ICT w procesie edukacyjnym wciąż nie jest wystarczająco efektywne. W kraju wciąż brakuje efektywnej elektronicznej platformy nauczania i uczenia się oraz innych zasobów, które stanowiłyby wsparcie dydaktyczne dla nauczycieli i uczniów. Opracowano nowe programy nauczania w szkole podstawowej po pandemii, uwzględniające kompetencje cyfrowe we wszystkich innych przedmiotach, w których konieczne jest rozwijanie wiedzy, umiejętności i postaw w tym obszarze oraz wykorzystanie technologii i sprzętu informatycznego do osiągania lepszych wyników uczniów.

W kraju istnieje jednak kilka platform, które cyfryzują proces edukacyjny i ułatwiają naukę na odległość, takich jak ESARU, elektroniczny dziennik (e-dziennik), Eduino, E-klasa/e-rozrywka, E-plan, E-testy, EDMODO i EPISTUM. Biuro Rozwoju oferuje sześć podejść pedagogicznych: uczenie mieszane, uczenie się oparte na grach, myślenie komputacyjne, uczenie się przez doświadczenie, ucieleśnione uczenie się i multialfabetizm oraz nauczanie oparte na dyskusji, a nauczycielom zaleca się zachęcanie uczniów do wybierania własnych „ścieżek uczenia się” w nauce na odległość. Szkoły powinny zapewnić zalecany czas na różne zajęcia, a godzina nauki zdalnej nie powinna przekraczać 30 minut. Nauczyciele powinni informować i uzgadniać z uczniami „zasady” dotyczące zarówno działań synchronicznych, jak i asynchronicznych. Wszystkie materiały do konkretnej lekcji nauczyciel powinien wgrać na platformę nie później niż do końca bieżącego dnia, w którym dana treść jest realizowana. Ponadto nauczyciele powinni opracować strategię i określić sposoby wspierania uczniów niepełnosprawnych. Jeśli chodzi o wsparcie uczniów w czasie pandemii, żaden dokument nie przewiduje konkretnych działań i środków na rzecz wdrożenia systemu kształcenia na odległość w systemie edukacji formalnej. Jednocześnie brakuje standardów wykorzystania ICT w procesie edukacyjnym, a nie wszyscy nauczyciele są dobrze wyszkoleni. Przedszkola i średnie szkoły zawodowe nie są dostatecznie wyposażone w komputery i inne środki teleinformatyczne. Ustawa o zmianie ustawy o szkolnictwie podstawowym umożliwia szkołom organizowanie zajęć pozalekcyjnych dla uczniów związanych z ich rozwojem osobistym, społeczno-emocjonalnym i psychologicznym. Krajowa Platforma Nauczania na Odległość oferuje działania i zasoby, które można wykorzystać przy wdrażaniu klubów/sekcji na odległość, takie jak aktywność quizowa, aktywność zwrotna, wybrana aktywność, aktywność na forum, OneDrive, grupowanie, notatnik do zajęć, tablica online i czat na żywo.

Na tle tego wszystkiego w zakresie szkoleń i wsparcia nauczycieli można stwierdzić, że przyjęto stosunkowo dużą liczbę dokumentów strategicznych mających na celu podniesienie jakości umiejętności cyfrowych zarówno uczniów, jak i nauczycieli. Nie ma wystarczających możliwości uczenia się na odległość ze względu na słaby rozwój internetowych platform edukacyjnych. Dostępne oprogramowanie nie jest adekwatne do aktualnych potrzeb i nie wszyscy nauczyciele są dobrze

wyszkoleni. Powołano ogólnokrajową platformę wspierającą cały system edukacyjny dla szkół podstawowych i średnich. EPISTUM to platforma zarządzania nauczaniem (Learning Management System - LMS) wykorzystywana przez Ministerstwo Społeczeństwa Informacyjnego i Administracji na potrzeby szkoleń administracyjnych oraz przez Biuro Rozwoju Edukacji na potrzeby szkoleń nauczycieli. Biuro Rozwoju oferuje sześć podejść pedagogicznych, które są również zalecane w badaniu OECD dotyczącym edukacji i innowacji zatytułowanym „Nauczyciele jako projektanci środowisk uczenia się”. Nauczyciele powinni być przeszkoleni w zakresie skutecznej realizacji nauczania na odległość, w tym koordynacji z nauczycielami, asystentami i współpracownikami zawodowymi w celu wspierania uczniów niepełnosprawnych.

4. Dyskusja wyników badań

Przeprowadzona analiza literatury pozwala zidentyfikować obszary, które otwierają nowe pola badawcze w zakresie relacji między budowaną przez państwo polityką edukacyjną, w której eksperci powinni zwrócić szczególną uwagę na równowagę między szybkim procesem cyfryzacji poszczególnych segmentów, z jednej strony codzienne życie uczniów, tworząc środowisko, w którym uczniowie będą cechować się wysoką jakością oraz produktywnym zaangażowaniem i motywacją w zdalnej edukacji. Obszary analizowane w niniejszym badaniu nie są jedynymi, które mają wyjątkowy i niepodważalny wpływ na zaangażowanie i motywację uczniów. Aby stworzyć obszerną, wysokiej jakości i produktywną politykę edukacyjną dla kształcenia na odległość, należy wziąć pod uwagę wielu innych interesariuszy.

Ostatnie badania rzuciły światło na różne czynniki, które wpływają na zaangażowanie i motywację uczniów w kształceniu na odległość, poza strategiami instruktazowymi i wykorzystaniem technologii. Badanie Kim i in. (2021) wykazało, że interakcje społeczne i budowanie społeczności były kluczowe dla promowania zaangażowania i motywacji. Z kolei Chirumamilla i in. (2021) stwierdzili, że jakość materiałów i zasobów do nauki ma zasadnicze znaczenie dla zaangażowania i motywacji. Ponadto Chen i in. (2020) podkreślili znaczenie obecności instruktora i wsparcia dla motywacji i zaangażowania uczniów online. Wreszcie, badanie Kovanović i in. (2021) wykazało, że motywacja uczniów i samoregulujące strategie uczenia się odegrały kluczową rolę w promowaniu zaangażowania i motywacji na kursach online.

Podsumowując, badania te sugerują, że pedagodzy i projektanci instruktazowi muszą wziąć pod uwagę szeroki zakres czynników, aby zwiększyć zaangażowanie i motywację w kształceniu na odległość. Niezbędne jest zachęcanie do interakcji społecznych i budowania społeczności, zapewnianie wysokiej jakości materiałów i zasobów edukacyjnych, oferowanie wsparcia instruktora oraz promowanie motywacji uczniów i samoregulacji uczenia się. Zwracając uwagę na te czynniki, nauczyciele mogą pomóc stworzyć pozytywne i angażujące środowisko nauki online dla uczniów.

5. Wnioski

Wyniki przeprowadzonych badań pokazały, że zaangażowanie i motywacja uczniów w procesie kształcenia na odległość to niezwykle ważne czynniki, które mają ogromny wpływ na jakość procesu edukacyjnego. Aby ich skuteczność była znacznie większa, decydenci polityczni oświaty powinni również skupić się na takich obszarach, jak efektywność projektowania i metod nauczania stosowanych w kształceniu na odległość biorąc pod uwagę stosowane technologie i platformy, jakość materiałów dydaktycznych online oraz strategie pedagogiczne stosowane w celu promowania zaangażowania i motywacji uczniów. Jednocześnie wszystko byłoby nieważne, gdyby zaniedbano wsparcie uczniów, i to w odniesieniu do zasobów, których potrzebują, a które nie są dostępne, aby umożliwić im proces edukacyjny. Nie należy jednak zapominać o jakości wsparcia technicznego oraz poziomie wsparcia społecznego i emocjonalnego, jakie powinno być zapewnione studentom. Zmiany w systemach edukacyjnych w procesie rozwoju technologicznego i cyfryzacji, która jest unowocześniana z prędkością światła, a także krótkotrwałość informacji, ze względu na ciągły napływ nowych, wymagają interwencji kadry dydaktycznej. Rozwój zawodowy i wsparcie, jakie należy zapewnić nauczycielom w Macedonii w przypadku kształcenia na odległość, jest nieuniknione. Obejmuje badanie rodzajów programów szkoleniowych i dostępnych zasobów, skuteczności szkoleń i poziomu wsparcia udzielanego nauczycielom.

Bibliografija

- Kirschner, P. A., & van Merriënboer, J. J. G. (2020). The future of learning and the future of instructional design. *Educational Technology Research and Development*, 68(4), 1025-1028. In-text citation: (Kirschner & van Merriënboer, 2020, p. 1025)
- Kim, J., & Frick, T. (2011). Changes to student motivation during online learning. *Journal of Educational Computing Research*, 44(1), 1-23. <https://doi.org/10.2190/EC.44.1.a>
- Kim, J., & Frick, T. (2020). Understanding factors influencing engagement and performance in synchronous online courses. *Journal of Interactive Online Learning*, 18(1), 1-20. In-text citation: (Kim & Frick, 2020, p. 4)
- Means, B., Bakia, M., Murphy, R. F., & Wang, C. (2020). Learning during COVID-19: Initial findings. Education Week Research Center. In-text citation: (Means et al., 2020, p. 5)
- Means, B., Bakia, M., & Murphy, R. (2020). Teaching and learning in remote learning environments: The essential guide for K-12 educators. Retrieved from <https://tech.ed.gov/files/2020/09/Remote-Learning-Best-Practices-Report-1.pdf>
- Durlak, J. A., Domitrovich, C. E., Weissberg, R. P., & Gullotta, T. P. (Eds.). (2020). *Handbook of social and emotional learning: Research and practice* (2nd ed.). Guilford Press. In-text citation: (Durlak et al., 2020, p. 384)
- Azevedo, R., Bernard, R. M., Bixby, J., & Vanlehn, K. (2020). *Handbook of learning analytics*. Society for Learning Analytics Research (SoLAR). In-text citation: (Azevedo et al., 2020, p. 407)
- Sitzmann, T., Kraiger, K., Stewart, D., & Wisher, R. (2006). The comparative effectiveness of web-based and classroom instruction: A meta-analysis. *Personnel Psychology*, 59(3), 623-664. In-text citation: (Sitzmann et al., 2006, p. 648)
- Zhao, Y., Lei, J., Yan, B., Lai, C., & Tan, H. S. (2005). What makes the difference? A practical analysis of research on the effectiveness of distance education. *Teachers College Record*, 107(8), 1836-1884. In-text citation: (Zhao et al., 2005, p. 1865)
- Borup, J., West, R. E., & Graham, C. R. (2012). Improving online social presence through asynchronous video. *Internet and Higher Education*, 15(3), 195-203. In-text citation: (Borup et al., 2012, p. 198)
- Darling-Hammond, L., & Falk, B. (2013). Teaching and learning in the 21st century: Connecting the dots. In R. K. Sawyer (Ed.), *The Cambridge handbook of the learning sciences* (2nd ed., pp. 562-574). Cambridge University Press. In-text citation: (Darling-Hammond & Falk, 2013, p. 569)
- Hew, K. F., & Cheung, W. S. (2014). Use of blended learning: Student perceptions and factors associated with usage. In W. S. Cheung, J. Fong, & S. K. Kwok (Eds.), *Open and distance education theory revisited: Implications for the development of MOOCs* (pp. 115-130). Springer. In-text citation: (Hew & Cheung, 2014, p. 125)
- Kahu, E. R. (2013). Framing student engagement in higher education. *Studies in higher education*, 38(5), 758-773.
- Kim, M., Han, H., & Kim, Y. (2021). Exploring factors affecting learners' engagement and motivation in massive open online courses. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 18(1), 1-20. <https://doi.org/10.1186/s41239-021-00277-1>
- Chirumamilla, V. R., Chakraborty, T., & Tamma, B. R. (2021). Investigating the impact of online course materials and resources on student engagement and motivation. *Journal of Educational Technology & Society*, 24(1), 177-190.
- Chen, B., Snyder, K., & Lin, S. (2020). Instructor presence in online courses and student satisfaction: A simultaneous examination of multiple indicators. *International Journal of Distance Education Technologies*, 18(1), 46-63. <https://doi.org/10.4018/IJDET.2020010104>
- Kovanović, V., Gašević, D., Joksimović, S., & Hatala, M. (2021). Self-regulated learning in online learning environments: A review of research and practice. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 18(1), 1-31. <https://doi.org/10.1186/s41239-020-00250-z>
- Ministry of Education and Science. (2020). Concept of developing a distance education system in primary and secondary schools in the Republic of North Macedonia [PDF]. Retrieved from https://mon.gov.mk/images/odlu_08-4895-1.pdf Note: The document was prepared by a working group established by the Minister of Education and Science (decision no. 08-4895/1 of 07.05.2020) with the support of the USAID Project on Inter-Ethnic Integration youth in education, the UNICEF Office in North Macedonia, and the Macedonian Civic Education Center (CEC). The content expressed in the document belongs to the authors and does not reflect the position of UNICEF. This Concept was prepared with the support of the American people through the Agency of USAID for International Development (USAID). The views of the authors expressed in this publication do not reflect the views of the United States Agency for International Development or the Government of United States of America.

- Ministry of Education and Science of the Republic of Macedonia. (2018). Education strategy 2018-2025 and action plan. Skopje, North Macedonia: Author. Retrieved from [http://mrk.mk/wp-content/uploads/2018/10/Strategija-za-obrazovanie-MAK-WEB.pdf]
- Carovska, M. (2021). NATIONAL STANDARDS for primary education have been adopted with decision no. 08-4176/2 from 03/05/2021. [Ministry of Education and Science of the Republic of Macedonia]
- Carovska, M. (2021, March 3). Decision No. 08-3980/1: Adoption of the Concept [PDF]. Retrieved from <https://mon.gov.mk/images/dokumenti/2021/Koncept%20za%20razvivanje%20na%20sistema%20na%20istancirano%20obrazovanie%20vo%20osnovnite%20i%20srednite%20uchilishta.pdf>
- Educational Research and Innovation. (2013). Teachers as designers of learning environments: The importance of innovative pedagogies. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264085374-en>
- Macedonian Center for Civic Education & Bureau for development of education. (n.d.). Guidelines for conducting extracurricular activities and clubs in primary and secondary schools. Retrieved from [https://www.bro.gov.mk/wp-content/uploads/2021/03/Sproveduvanje-ucilisni-klubovi-i-sekcii-od-dalecina.pdf]
- [https://bit.ly/3oxtpXh]
- [https://www.oecd.org/education/teachers-as-designers-of-learning-environments-9789264085374-en.htm]